

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 390

**Rachunkowość –
polityka makroekonomiczna –
globalizacja**

Redaktorzy naukowi

Zbigniew Luty

Magdalena Chmielowiec-Lewczuk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Hanna Jurek

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-507-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Jacek Adamek: Elementy kształtujące sylwetkę muzułmańskiego księgowego.....	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Poppek: Testy zgodności w teorii i praktyce audytu sprawozdań finansowych.....	21
Anna Bartoszewicz: Transformacja audytu wewnętrznego w Polsce – od audytu zgodności do audytu efektywnościowego.....	36
Melania Bąk: Rachunkowość i jej kapitał, czyli rachunkowość w wymiarze niematerialnym.....	45
Anna A. Białek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Polityka rachunkowości spółek notowanych na NewConnect	55
Anna A. Białek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: Rola doświadczenia zawodowego w uczeniu się rachunkowości w Polsce i na Słowacji.....	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> w ujęciu bilansowym i podatkowym	74
Jolanta Chluska: Informacyjne aspekty funduszu własnego samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej.....	82
Halina Chłodnicka: Wpływ wykonywania wyceny przedsiębiorstwa w upadłości likwidacyjnej do celów sprzedaży na wybranym przykładzie.....	91
Marek Garbowski: Przyszłość banków spółdzielczych w kontekście implementacji regulacji Basel III w polskim systemie bankowym.....	104
Magdalena Giedroyć: Relewantność informacji sprawozdawczych	114
Jerzy Gierusz, Katarzyna Kolesnik, Sylwia Silska-Gembka: Podejście praktyków do rozpoznania rezerw, zobowiązań oraz aktywów warunkowych w świetle MSSF – wyniki badania empirycznego	123
Magdalena Janowicz: Rola biegłego rewidenta w procesie połączenia spółek.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Obrót gospodarczy jako dobro prawnie chronione przez ustawę o rachunkowości.....	142
Małgorzata Kamieniecka: Etyka w rachunkowości wczoraj i dziś – ocena aktualności postulatów L. Paciolego	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Pod presją. Wpływ lobbingu na kształtowanie standardów rachunkowości.....	160
Mariola Kotłowska: Determinanty pomiaru dokonań na poziomie procesów w przedsiębiorstwie	173
Edyta Łazarowicz: Znaczenie i przyszłość zasady ostrożności.....	183
Edward PieliCHATy: Rozpoznawanie przychodów ze sprzedaży produktów ubezpieczeniowych w księgach rachunkowych banków.....	191

Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Rewizja finansowa w jednostkach zainteresowania publicznego w świetle zmian dyrektyw unijnych...	203
Małgorzata Rówińska: Koszt historyczny i wartość godziwa aktywów – analiza modeli wyceny na podstawie wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie	212
Beata Sadowska: Rachunkowość w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe	222
Karol Schneider: Przestępczość ekonomiczno-finansowa a kreatywne aspekty księgowości	234
Joanna Toborek-Mazur: Kontrowersje wokół rozliczania fuzji w międzynarodowych standardach rachunkowości	242
Piotr Wanicki: Metody wyceny efektów prac badawczo-rozwojowych	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identyfikacja bezpieczeństwa ekonomicznego w literaturze i regulacjach prawnych	261
Edward Wiszniowski: Waluty wirtualne w rachunkowości	273
Grzegorz Zimon: Wpływ grupy marketingowo-zakupowej na sytuacje i wyniki finansowe przedsiębiorstw	283

Summaries

Jacek Adamek: The profile of a Muslim accountant – influencing elements	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Popek: Compliance testing in theory and practice of financial auditing	21
Anna Bartoszewicz: Transformation of internal audit in Poland – from compliance audit to performance audit	36
Melania Bąk: Accounting and its capital, that is accounting in nonmaterial dimension	45
Anna A. Bialek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Accounting policy used by the NewConnect listed companies	55
Anna A. Bialek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: The role of professional experience in accounting learning in Poland and Slovakia ...	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> in accounting and tax terms	74
Jolanta Chluska: Information aspects of the equity funds of the independent public health care units	82
Halina Chłodnicka: The impact of making evaluation of an enterprise in liquidation for the sale on a selected example	91
Marek Garbowski: The future of cooperative banks in the light of implementation of Basel III regulations into the Polish banking system ..	104
Magdalena Giedroyć: Relevance of reporting information	114

Jerzy Gierusz, Katarzyna Koleśnik, Sylwia Silska-Gembka: The practitioners' approach to the recognition of provisions, contingent liabilities and contingent assets in accordance with IAS 37 – the results of an empirical study	123
Magdalena Janowicz: The role of an auditor in the process of business combinations.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Economic turnover as an interest legally protected by Accounting Law	142
Małgorzata Kamieniecka: Ethics in accounting today and in the past – evaluation of topicality of L. Pacioli postulates	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Under pressure. Lobbying influence on the shaping of accounting standards.....	160
Mariola Kotłowska: Determinants of performance measurement at the level of processes in a company	173
Edyta Łazarowicz: The significance and future of the prudence principle ...	183
Edward Pielichaty: The recognition of insurance revenues in bank bookkeeping	191
Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Financial audit of public interest entities in the light of amendments to relevant EU directives.....	203
Małgorzata Rówińska: Historical cost and fair value of assets – analyses of valuation models on the ground of some companies listed on the Warsaw Stock Exchange	212
Beata Sadowska: Accounting in the State Forests National Forest Holding	222
Karol Schneider: Economic and financial crime vs. creative aspects of accounting.....	234
Joanna Toborek-Mazur: Controversy over mergers accounting in the international accounting standards.....	242
Piotr Wanicki: Methods of research and development work effects valuation	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identification of economic safety in literature and legal regulations	261
Edward Wiszniowski: Virtual currencies in accounting	273
Grzegorz Zimon: Influence of marketing-purchasing groups on the performance and financial situation of companies	283

Edward Wiszniowski

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: edward.wiszniowski@ue.wroc.pl

WALUTY WIRTUALNE W RACHUNKOWOŚCI

VIRTUAL CURRENCIES IN ACCOUNTING

DOI: 10.15611/pn.2015.390.27

Streszczenie: Jednym z następstw szybko postępującej informatyzacji życia gospodarczego jest dynamiczny rozwój wirtualnych walut, które funkcjonując od kilku lat, upoważniają do zastanowienia się nad dotychczasowym modelem pieniądza, płatności oraz pojęcia środków pieniężnych. Waluty wirtualne, wśród których najbardziej znany jest *bitcoin*, nie są emitowane przez jakiegokolwiek państwo, a dokonywane nim płatności odbywają się najczęściej anonimowo, bez udziału banków lub innych pośredników. Ta nowa sytuacja stwarza szereg trudności i wątpliwości interpretacyjnych, w tym również w rachunkowości, której nadrzędnym zadaniem jest wierna i rzetelna prezentacja ekonomicznego obrazu jednostki. Celem artykułu jest próba uporządkowania zagadnień związanych z wirtualnymi walutami oraz zainicjowanie szerszej dyskusji na temat tej problematyki.

Słowa kluczowe: rachunkowość, waluty wirtualne, kryptowaluty, *bitcoin*.

Summary: One of the consequences of the rapid computerization of the economy is the dynamic development of virtual currencies, which being present on the market for several years now lead on to a larger reflection on the current model of money, payment, and the concept of cash itself. Virtual currencies, of which the most known one is *bitcoin*, are not issued by any state and they are typically used anonymously, and without the participation of banks or other intermediaries. This new situation presents a number of difficulties and uncertainties in terms of interpretation, for example in the field of accounting which primary task is to represent the true and fair economic picture of any unit. This article attempts to organize the diverse issues related to virtual currencies and to initiate a broader discussion on the theme.

Keywords: accounting, virtual currency, cryptocurrencies, *bitcoin*.

1. Wstęp

Emisja pieniądza w jego gotówkowej postaci jest zastrzeżona dla banków centralnych poszczególnych państw, a w przypadku waluty euro – dla Europejskiego Banku Centralnego (EBC). Ograniczenie to zapobiega m.in. fałszerstwom „fizycznego”

pieniądza znajdującego się w obiegu gospodarczym oraz umożliwia jego monitoring. W ujęciu historycznym rozliczeniowa funkcja pieniądza była następstwem trudności, a nawet braku możliwości wymiany barterowej jednego dobra na inne, wyemitowany zaś pieniądz można było traktować jako ekwiwalent tych dóbr. Współcześnie można mówić o pieniądzu fiducjarnym, opartym na zaufaniu do emitenta. Sytuacja ta powoduje, że podaż pieniądza jest narażona na decyzje polityczne, które mogą mieć ograniczony związek z sytuacją gospodarczą kraju emitenta, a to z kolei może przybrać nieadekwatne do tej sytuacji rozmiary podaży, czego skutkiem jest inflacja i spadek siły nabywczej pieniądza, a następnie spadek zaufania do państwa.

Rachunkowość jest nauką stosowaną, której podstawowym zadaniem jest rzetelny pomiar zjawisk zachodzących w podmiotach gospodarczych, a jednostką tego pomiaru jest pieniądz, którego formą są środki pieniężne. Wykazywana przez podmioty gospodarcze ilość tych środków występujących pod różną postacią jest jednocześnie wyznacznikiem wartości zasobów majątkowych oraz źródeł ich pochodzenia. Dotychczasowy dorobek rachunkowości w zakresie ustalania wartości pozycji sprawozdawczych koncentrował się na wiernym i rzetelnym odzwierciedleniu operacji gospodarczych i ich skutków, ale jedynym punktem odniesienia był powszechnie zaakceptowany i funkcjonujący zgodnie z prawem środek płatniczy.

Jaki powinien być jednak stosunek rachunkowości do środka płatniczego, który nie został zaakceptowany przez prawo, chociaż znajduje się w użyciu?

Od początku drugiej dekady XXI wieku w mediach, głównie internetowych, bardzo głośno zrobiło się o nowym rodzaju (postaci) pieniądza, zwanym pieniądzem wirtualnym, walutą cyfrową lub kryptowalutą. Idea powstania i emisji tego środka płatniczego nie znajduje odpowiednika w dotychczasowym pojmowaniu pieniądza, ponieważ funkcjonuje on w całkowitym oderwaniu od rządów i banków centralnych poszczególnych państw, nie podlega jakiegokolwiek kontroli, a jego emisja jest ograniczona i opiera się na nadawaniu unikalnych kluczy kryptograficznych jednostkom pieniężnym i dokonywanym transakcjom, przy czym jednostki te są niepowtarzalnym ciągiem liczbowo-literowym zawierającym zaszyfrowane informacje. Waluty wirtualne funkcjonują w sieci internetowej, co czyni je globalnymi środkami płatniczymi, które charakteryzują się najwyższym stopniem anonimowości ich właściciela oraz dokonywanych transakcji.

Problemy, które zasygnalizowano w niniejszym artykule, zostały sformułowane w postaci następujących pytań:

- czym są waluty wirtualne?
- czy obrót kryptowalutami jest zakazany w Polsce lub innych krajach?
- jeżeli obrót tymi walutami nie jest zakazany, to czy normy rachunkowości lub inne przepisy prawa określają zasady dokonywania płatności tymi walorami?
- czy brak możliwości identyfikacji płatnika kryptowalutą spełnia wymogi stawiane dowodom księgowym?

- jak dokonać sprawdzenia ilości posiadanych przez jednostkę kryptowalut oraz w jaki sposób ustalić ich wartość?
- jaki jest stosunek organów skarbowych do walut wirtualnych?

Celem artykułu jest próba uporządkowania zagadnień związanych z wirtualnymi walutami oraz zainicjowanie szerszej dyskusji, której punktem docelowym powinno być ustalenie zasad ewidencji oraz określenie sposobu postrzegania wirtualnych walut w rachunkowości, biorąc pod uwagę dotychczasowe rozstrzygnięcia prawne. Ze względu na fakt, że podjęta problematyka pojawiła się niedawno w życiu gospodarczym, przyjęte w opracowaniu metody badawcze opierają się na studiach literatury i przepisach prawa, a także informacjach zawartych na stronach internetowych.

2. Pieniądz tradycyjny a pieniądz wirtualny

Zarówno w literaturze naukowej, jak i tej, która jest adresowana do praktyki, a także w przepisach prawa brak jest jednolitej definicji pieniądza. Wynika to z faktu, że może on być postrzegany z wielu punktów widzenia, w tym: ekonomicznego, prawnego, socjologicznego, filozoficznego czy – obecnie – informatycznego. Koncentrując uwagę na ekonomiczno-prawnym rozumieniu pieniądza, wydaje się, że od strony teoretycznej najbardziej właściwa definicja pieniądza jest związana z jego stroną funkcjonalną, sformułowaną przez przedstawicieli tzw. austriackiej szkoły ekonomicznej, reprezentowanej m.in. przez L. von Misesa. Teoria ta zakłada, że pieniądzem jest wszystko, co wypełnia funkcje miernika wartości oraz przedmiotu tezauryzacji lub płatności. Od strony teoretycznej nie można przy tym pominąć poglądów nominalistycznych wysuwanych przez L. Lawa, M. Mongina i G.F. Knappa, którzy istotę pieniądza wywodzili nie z materiału, z którego mógł być wykonany, ale z powszechnie uznawanej jego abstrakcyjnej wartości, którego rozumienie sprowadzone zostało do jednostki obrachunkowej nadanej aktem prawnym. Według nominalistów podstawą systemu pieniężnego mogła być ziemia, ilość towarów na rynku lub decyzja państwa [Cyman 2013, s. 41]. Współcześnie pieniądz jest ściśle związany z systemem finansowym, który, umożliwiając jego obieg, determinuje procesy decyzyjne i alokację zasobów, będąc jednocześnie środkiem płatniczym, rozliczeniowym, a także przedmiotem gromadzenia oszczędności i ich wymiany [Żukowska 2007, s. 22]. W języku potocznym przez pojęcie pieniądza należy rozumieć środek płatniczy przyjmowany w zamian za dobra i usługi [SJP 2011, s. 639].

Na gruncie rachunkowości pieniądz w ogólnym rozumieniu nie jest używany, ponieważ, dążąc do prawdy ekonomicznej, rachunkowość musi cechować się precyzją stosowanych terminów. Pieniądz będący podstawowym miernikiem wartości składników majątkowych, źródeł jego finansowania oraz operacji gospodarczych jest określany przez jego postaci, co wynika z tego, że rachunkowość jest również obowiązującą normą prawną.

Tabela 1. Wybrane definicje pieniądza i jego postaci

Pojęcie	Definicja	Źródło
Pieniądze	Znaki pieniężne (banknoty i monety), będące w danym kraju prawnym środkiem płatniczym.	[Nowak (red.) 1996]
Pieniądz	Powszechny i stały ekwiwalent towarów; uniwersalny środek wyrażania wartości oraz środek wymiany wszystkich towarów, kategoria społeczna i historyczna.	[Gmytrasiewicz (red.) 2005]
Pieniądz elektroniczny	Wartość pieniężna przechowywana elektronicznie, w tym magnetycznie, wydawaną z obowiązkiem jej wykupu w celu dokonywania transakcji płatniczych, akceptowaną przez podmioty inne niż wyłącznie wydawca pieniądza elektronicznego.	[Ustawa z 19 sierpnia 2011 r. ...]
Środki pieniężne	Gotówka w kasie oraz depozyty płatne na żądanie.	[MSR 7 2008]
Środki pieniężne	Aktywa pieniężne w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz, znajdujące się w obrocie gotówkowym lub w obrocie następującym za pośrednictwem bieżących rachunków bankowych. Zalicza się do nich gotówkę w kasie oraz depozyty płatne na żądanie.	[KSR 1 2011]
Środki pieniężne	Do środków pieniężnych zalicza się niewątpliwie: gotówkę, środki pieniężne na kontach bankowych, płatne na żądanie, inne środki pieniężne, a mianowicie: weksle obce, czeki obce o terminie wykupu do 3 miesięcy, środki pieniężne w drodze, lokaty terminowe do 3 miesięcy, naliczone odsetki od lokat terminowych do trzech miesięcy, a także inne środki o wysokim stopniu płynności, które w okresie najbliższych trzech miesięcy można zamienić na środki płatnicze.	[Gos W. 2004, s. 15]
Środki pieniężne	Środki pieniężne obejmują: gotówkę w kasie oraz depozyty płatne na żądanie powierzone instytucjom finansowym, pomniejszone o udzielone kredyty w rachunku bieżącym w tych instytucjach, jeżeli podlegają spłacie na żądanie. Depozyty są płatne na żądanie, jeżeli mogą być wycofane w dowolnym czasie bez uprzedzenia w okresie nie dłuższym niż 24 godziny lub w uzgodnionym jednym dniu roboczym. Środki pieniężne obejmują także gotówkę i depozyty denominowane w walutach obcych.	[UK GAAP 1996]
Aktywa pieniężne	Aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz, a także inne aktywa finansowe, w szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych.	[Ustawa z 24 września 1994 r. ...]
Ekwiwalenty środków pieniężnych	Krótkoterminowe inwestycje o dużej płynności, łatwo wymienialne na określone kwoty środków pieniężnych oraz narażone na nieznaczne ryzyko zmiany wartości.	[MSR 7 2008]
Ekwiwalenty środków pieniężnych	Te aktywa, które nie są zaliczane do środków pieniężnych, oraz inne aktywa finansowe, które charakteryzują się jednocześnie: 1) wysokim stopniem płynności, tj. łatwością wymiany na określoną kwotę środków pieniężnych, 2) nieznacznym ryzykiem utraty wartości oraz 3) krótkim terminem płatności lub wymagalności, nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub założenia (lokaty).	[KSR 1 2011]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyszczególnionej literatury.

Jeżeli przyjąć za słuszne, że pieniądzem może być społecznie akceptowalny środek płatniczy umożliwiający dokonywanie wymiany dóbr i usług oraz spłatę zobowiązań, a odrzucić warunek zastrzeżonej dla państwa emisji pieniądza, można dojść do wniosku, że każde dobro, bez względu na postać, może być pieniądzem emitowanym przez dowolną osobę, o ile pieniądz taki znajdzie społeczną akceptację.

Wydaje się, że z takiego założenia wyszedł autor lub autorzy społecznie zaakceptowanej wirtualnej waluty, znanej pod nazwą *bitcoin*¹ (skrót: BTC).

3. Istota bitcoina

Za autora bitcoina uznaje się Satoshi'ego Nakamoto – osobę lub grupę bliżej niezidentyfikowanych osób powiązanych ze środowiskiem hakerskim, którzy w 2009 r. opublikowali na jednej ze stron internetowych zasadę funkcjonowania tej waluty [Nakamoto 2009]. W zasadzie trudno mówić o bitcoinie jak o walucie, ponieważ nie posiada on określonego emitenta, nie występuje w zasadzie² pod postacią monet lub banknotów, a jego „emisja” nie ma żadnych związków z realną gospodarką. *Bitcoin* jest zaszyfrowanym i niepowtarzalnym plikiem, który może być przekazywany w sieci internetowej pomiędzy uprawnionymi użytkownikami. Sieć ta jest siecią otwartą (*peer-to-peer*), co oznacza, że łączność między użytkownikami nie następuje w relacji użytkownik ↔ serwer, ale bezpośrednio: użytkownik ↔ użytkownik. Z technicznego punktu widzenia uprawnionym użytkownikiem jest osoba, która posiada zainstalowaną na swoim komputerze specjalną aplikację, umożliwiającą generowanie tzw. klucza publicznego. *Bitcoin* ma natomiast swój jedyny i niepowtarzalny klucz prywatny, który jest przekazywany w ramach transakcji i jest „gwarantem” unikalności transakcji. Przeprowadzone studia literaturowe pozwalają stwierdzić, że bitcoinem jest jedyny i niepowtarzalny ciąg znaków alfanumerycznych w postaci zaszyfrowanego pliku zapisanego na dysku twardym komputera lub innym nośniku, który może zostać przesłany do dowolnego użytkownika sieci internetowej. W związku z powyższym przekazywanie bitcoinów można uznać za usługę transferu danych z jednego konta (od jednego użytkownika) na inne (do drugiego użytkownika), co upoważnia do porównania takiego transferu danych z przelewem środków pieniężnych z jednego konta bankowego na inne, przy czym – co ważne – nadawca i odbiorca pozostają anonimowi.

Aby stać się posiadaczem bitcoinów, można je nabyć lub „wykopać”. Nabycie i posiadanie bitcoinów jest w pełni legalne. We wrześniu 2014 r. w Polsce zainstalowano trzy specjalne bankomaty, w tym jeden we Wrocławiu. Urządzenia te

¹ Oprócz bitcoina funkcjonują również inne kryptowaluty, chociaż ich znaczenie jest zdecydowanie mniejsze. Są nimi przykładowo: *litecoin*, *freicoin*, *feathercoin*, *quarl* czy *primecoin* [Szymankiewicz 2014, s. 19].

² Na rynku spotykane są kolekcjonerskie monety bitcoina, które są wykonane ze złota w celu podkreślenia ich wartości, ale faktyczną „wartość” tych monet reprezentuje kod, który można odczytać po zerwaniu hologramu naklejonego na monetę.

umożliwiają zakup bitcoinów lub ich zamianę na środki pieniężne znajdujące się w powszechnym obiegu. Bitcoin jest „walutą” notowaną na giełdach walutowych, a na koniec 2014 r. jego kurs do dolara amerykańskiego ukształtował się na poziomie ponad 316 USD za 1 BTC. Drugim sposobem jest tzw. wykopanie, co stwarza analogię do poszukiwania złota, które przez to, że jest metalem rzadkim, jest metalem cennym. Ze względu na fakt, że bitcoin jest unikalnym ciągiem znaków, także uznany został za cenne „dobro”. „Wykopywanie” bitcoinów jest niczym innym, jak udostępnianiem mocy obliczeniowej komputerów w sieci pomiędzy użytkownikami. Każde kolejne niepowtarzalne rozwiązanie tzw. bloków jest „nagradzane” określoną liczbą bitcoinów, których tak realizowana emisja nie może przekroczyć 21 milionów sztuk [Szymankiewicz 2014]. W pewnej mierze blok można porównać do jednostronicowego zapisu w „papierowej” księdze rachunkowej, na której zaewidencjonowano różne i niepowtarzalne operacje gospodarcze o określonej wartości, których suma na danej stronie może być tylko jedna. Na kolejnej stronie księgi dokonywane są zapisy kolejnych niepowtarzalnych zdarzeń (różnych niż poprzednie), a ich suma musi być także tylko jedna i różna od wcześniejszej. Wzorem dotychczas stosowanego pieniądza, *bitcoin* został podzielony na mniejsze jednostki „pieniężne”, a najmniejszą z nich jest *satoshi*, odpowiadająca 10^{-8} bitcoina.

Funkcjonowanie tej kryptowaluty nie sprowadza się jednak do emisji nowych BTC, ale korzystaniu z już istniejących i rozwiązanych formuł, które mogą być przedmiotem transakcji. W łańcuchu bloków znajdują się bowiem informacje o każdej jednostce monetarnej bitcoina, która kiedykolwiek została wygenerowana, oraz o jej transferach między różnymi adresami, posiadanie zaś klucza prywatnego powoduje, że można gospodarować przypisanymi do danego konta wirtualnymi monetami. Stan salda, które wyświetla specjalny program, jest liczbą bitcoinów przypisanych do adresów, których klucze są zapisane w odrębnym zaszyfowanym pliku [Szymankiewicz 2014].

4. *Bitcoin* w krajowych regulacjach prawnych

Bez wątplenia obrót bitcoinem stał się częścią realnej sfery życia gospodarczego, chociaż żaden przepis prawa nie sankcjonuje możliwości jego używania jako środka płatniczego lub waluty obcej. Funkcjonowanie wirtualnych walut na krajowym rynku na przestrzeni około dwóch lat było przedmiotem kilku interpretacji podatkowych wydawanych przez izby skarbowe oraz Ministerstwa Finansów. Wynikało to z faktu, że przedsiębiorcy próbujący podejmować działalność gospodarczą, której przedmiotem miał być obrót wirtualnymi walutami, a także ci, którzy zamierzali dokonywać lub przyjmować „płatności” bitcoinami, nie wiedzieli, jaką kategorią prawną-ekonomiczną może być kryptowaluta i jakie konsekwencje podatkowe wiązały się z jej posiadaniem. Wątpliwości te dotyczyły głównie:

- charakteru wirtualnej waluty, w szczególności tego, czy *bitcoin* może być uznany za składnik aktywów,

- ustalenia kosztu, w tym kosztu uzyskania przychodu w przypadku „wykopania” lub nabycia bitcoinów,
- możliwości wypłaty wynagrodzenia lub zapłaty kryptowalutą,
- opodatkowania płatności podatkiem VAT w przypadku zapłaty bitcoinami.

W związku z tym, że bitcoiny nie są prawnym środkiem płatniczym w Polsce, nie mają mocy umarzania zobowiązań nadanej przez prawodawcę. Stan ten powinien przesądzić o tym, że *bitcoin* nie może być środkiem pieniężnym. Obrót tą kryptowalutą jest wprawdzie legalny, ale z uwagi na fakt, że wiąże się ona z transferem informacji, powinna być traktowana jako świadczenie usług [Interpretacja IS 2014].

Możliwość wzajemnego regulowania zobowiązań nie musi być przecież uwarunkowana zapłatą określonej ilości środków pieniężnych, ale także wydaniem określonego rodzaju i ilości dóbr lub usług. Można zatem przyjąć, że prawo przeniesienia własności niepowtarzalnego ciągu znaków alfanumerycznych i anonimowego adresu internetowego drogą elektroniczną jest usługą, która zostaje zamieniona na inne dobro. Taki sposób zapłaty można więc potraktować jako zamianę, do której w myśl art. 604 Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy o sprzedaży [Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. ...]. Innymi słowy, bitcoina można również określić jako usługę transferu danych, której wartość jest ustalana przez rynek, a sprzedaż przy użyciu kryptowaluty, należy rozumieć jako zamianę rzeczy lub praw na tę usługę, która aktualnie jest opodatkowana stawką podatku VAT równą 23%.

Z punktu widzenia rachunkowości nabycie usługi związanej z anonimowym przesyłaniem danych i możliwością jej dalszej zamiany (sprzedaży) powinno skutkować powstaniem aktywów w jednostce. Przy takim założeniu *bitcoin* spełnia warunki stawiane aktywom, ponieważ: jednostka ma nad nim kontrolę (znajomość klucza prywatnego), posiada wiarygodnie określoną wartość opartą o dane z rynku, jest efektem przeszłych zdarzeń gospodarczych, a fakt jej posiadania może w przyszłości przynieść korzyści ekonomiczne (zmiany kursowe). Wydaje się, że warunek ten mogą spełniać prawa majątkowe będące elementem wartości niematerialnych i prawnych, ponieważ atrybut związany z możliwością uzyskania korzyści ekonomicznych przesądza o gospodarczym wykorzystaniu bitcoina [Ustawa z 29 września 1994 r. ...]. Zgodnie z jednym z wyroków Naczelnego Sądu Administracyjnego, o zaliczeniu danego prawa do kategorii prawa majątkowego rozstrzygają łącznie dwie przesłanki: czy dane prawo może być przedmiotem obrotu, oraz czy posiada ono dającą się określić wartość majątkową [NSA 2006]. Obydwie przesłanki są spełnione w przypadku bitcoina.

Interpretacja kosztów związanych z nabyciem bitcoina, rozumianego jako usługa, nie powinien także nastęrczać trudności, ponieważ istnieją dwie możliwości wejścia w prawo własności tej kryptowaluty: „wykopanie”, które jest realizowane przy użyciu sprzętu komputerowego oraz kupno za pośrednictwem kantorów internetowych. W pierwszym przypadku, za koszt „wykopania” powinny być uznane koszty zużycia energii elektrycznej zasilającej sprzęt komputerowy oraz amortyzacja tego sprzętu, natomiast w drugim, cena nabycia bitcoina równoważna wy-

datkowanym „legalnym” środkiem pieniężnym, albo zamienionych na bitcoina innych dóbr materialnych lub niematerialnych o wiarygodnie określonej wartości. W powyższych warunkach, nie ma zatem żadnych przeszkód, aby bitcoin stanowił ekwiwalent wynagrodzenia za pracę lub „barterowy środek płatniczy” używany pomiędzy jednostkami gospodarczymi.

Wobec nieuznania bitcoina za walutę obcą, wątpliwości może budzić „sprawdzalność” niepowtarzalnego kodu kryptograficznego oraz źródła nadawcy (dostawcy) wirtualnej waluty (pierwotny właściciel). Nie jest to jednak istotna przeszkoda, ponieważ „usługa zamiany” dóbr lub usług powinna być udokumentowana fakturą VAT, chociaż pierwotny twórca tej „usługi” („emitent”) pozostanie anonimowy.

Wydaje się jednak, że problem walut wirtualnych nie został do końca rozstrzygnięty, jeżeli uwzględnić fakt, że coraz więcej państw stara się uregulować status bitcoina w różny sposób. Przykładowo, stanowisko szwedzkich władz podatkowych jest podobne do zaprezentowanego wyżej, przy czym nie uznano tam bitcoina za usługę „barterową”, ale usługę elektroniczną. Do podobnych rozwiązań skłania się Norwegia. Z kolei w Niemczech uznano bitcoina za jednostkę rozliczeniową (*Rechnungseinheiten*), a co za tym idzie za instrument finansowy (*Kreditwesengesetz*), co przybliżyła tę kryptowalutę do środka płatniczego, chociaż nie jest on uznawany zarówno za legalny środek pieniężny, jak i pieniądz elektroniczny. Rozliczenia w bitcoinach są jednak w Niemczech w pełni legalne, a komercyjny handel tymi instrumentami finansowymi podlega regulacjom rynku finansowego [Interpelacja 2014].

Odmiennie zamierza potraktować bitcoina szwajcarski parlament, który planuje uznać tę kryptowalutę za walutę obcą. Gdyby tak się stało, mogłoby dojść do prawdziwej rewolucji i legislacyjnego bałaganu, i to zarówno w interpretacjach podatkowych, normach rachunkowości, jak i przepisach związanych z płatnościami elektronicznymi czy obrotem instrumentami finansowymi. Wynika to z faktu, że krajowe prawo dewizowe nie zawiera zamkniętego katalogu walut obcych, nie odnosi się do żadnych z państw-emitentów, a to kolei oznaczałoby, że uznanie kryptowaluty przez jedno z państw, wymusiłoby uznanie tej waluty również w Polsce. W tej sytuacji, otwarte pozostawałoby pytanie, czy różnice kursowe należałoby uwzględniać w przypadku każdorazowej płatności bitcoinem rozumianym jako waluta, z tym jedynym krajem, czy też zasadę tę stosować wobec wszystkich transakcji, co spowodowałoby zwolnienie z podatku VAT dotychczas realizowanych transakcji. W ujęciu bilansowym, w zależności od miejsca zapłaty bitcoinami, wirtualna waluta mogłaby występować jednocześnie jako środek pieniężny (Szwajcaria) lub wartość niematerialna i prawna, a raczej inwestycja długo- lub krótkoterminowa w wartości niematerialne i prawne (usługa barterowa). Odrębnym problemem byłaby anonimowość transakcji, bo obrót pieniężny nie podlega opodatkowaniu podatkiem VAT, a to oznaczałoby brak faktur wystawianych obecnie w związku z zamianą usługi transferu danych na inne dobra lub usługi.

5. Zakończenie

Wyzwania, jakie stawiają rachunkowości współczesne realia gospodarcze są nieprzewidywalne. Jednym z nich jest dotychczasowy sposób pojmowania pieniądza. Przeprowadzone rozważania nad bitcoinem, który powszechnie uznawany jest za jedną z walut, skłaniają do wniosku, że malejące zaufanie do tradycyjnego pieniądza może spowodować powrót do pieniądza opartego o specyficznie rozumiany „cenny kruszec”, którym obecnie jest anonimowość osoby przesyłającej i odbierającej informację. Tak rozumiane dobro nie jest wprawdzie formalnie uznaną walutą, ale jej wymiennalność na legalnie funkcjonujący pieniądz nakazuje zastanowić się nad sensem i skutkami – niekiedy – niekontrolowanej podaży stosowanego dotąd pieniądza, którego związki ze stanem gospodarki bywają ograniczone.

Krajowe i międzynarodowe normy rachunkowości nie odnoszą się do walut wirtualnych. Obecnie należy jednak się zgodzić z interpretacjami organów skarbowych, które uważają, że funkcjonowanie wirtualnych walut sprowadza się do zamiany dóbr i usług na usługę transferu zaszyfrowanych danych. Trudno jednak podzielić pogląd tych organów odnośnie do opodatkowania tego typu usługi podatkiem VAT, ponieważ czynności związane z transferem bitcoinów swoim charakterem przypominają jednostkę rozliczeniową, a sama transakcja zbliżona jest do płatności elektronicznych, które nie podlegają opodatkowaniu. Wydaje się również, że aktualnie prezentowane interpretacje są tymczasowe, ponieważ w innych krajach trwają prace legislacyjne nad uznaniem bądź odrzuceniem walut wirtualnych jako prawnego środka płatniczego.

Literatura

- Cyman D., 2013, *Elektroniczne instrumenty płatnicze*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Gos W., 2004, *Rachunek przepływów pieniężnych w świetle krajowego standardu rachunkowości*, DIFIN, Warszawa.
- Interpelacja, 2014, Odpowiedź Ministra Finansów nr FN3/0301/AQG/RWPD-40105/2014/RD-44204 z dnia 13 maja 2014 r. na interpelację posła Michała Pacholskiego, <http://www.satoshi.pl> (10.02.2015).
- Interpretacja IS, 2014, Interpretacja indywidualna Ministra Finansów – Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie z 10 lipca 2014 r., IPPB5/423-397/14-4/MW, LexPolonica nr 8677210.
- KSR 1, 2011, *Komunikat nr 5 Ministra Finansów z dnia 28 czerwca 2011 r. w sprawie ogłoszenia uchwały Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie przyjęcia poprawionego krajowego standardu rachunkowości nr 1 „Rachunek przepływów pieniężnych”*, Dz. Urz. MF nr 6 poz. 26.
- MSR 7, 2008, *Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 7 „Sprawozdanie z przepływów pieniężnych”*, Dz. Urz. UEL nr 320 poz. 1 ze zm.
- Nakamoto S., 2009, *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*, <http://www.bitcoin.org> (18.01.2015).
- Nowak E. (red.), 1996, *Leksykon rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- NSA, 2006, Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 20 czerwca 2006 r., II FSK 839/2005, LexPolonica nr 2211667.
- SJP, 2011, *Słownik Języka Polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szymankiewicz M., 2014, *Bitcoin. Wirtualna waluta internetu*, Wydawnictwo HELION, Gliwice.
- UK GAAP, 1996, *Financial Reporting Standard 1 - „Cash Flow Statements”*, Accounting Standards Board, London.
- Żukowska H., 2007, *Stabilność i czynniki destabilizujące system bankowy. Przykład Rosji po 1990 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Ustawa 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, tekst jedn. Dz. U. 2014, poz. 873.
- Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz. U. 2014, poz. 121.
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, tekst jedn. Dz. U. poz. 330 ze zm.